

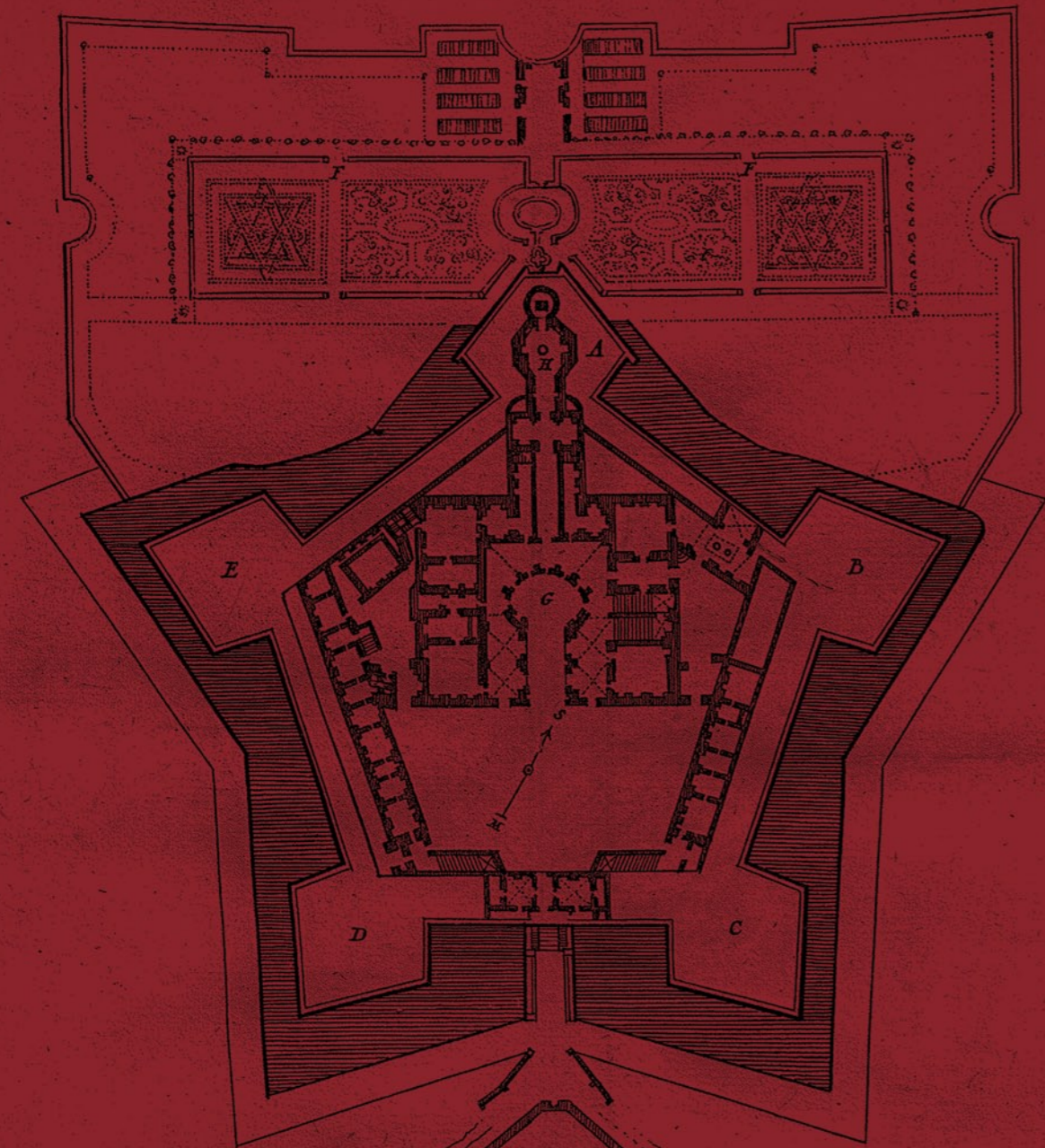
Poznaj historię •

• Odkryj magię

• KRZYŻTOPÓR •

Anna Góra-Klauzińska
Anna Benicewicz-Miazga

KRZYŻTOPÓR

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt pod nazwą: „Zamek Krzyżtopór markowym produktem turystycznym Województwa Świętokrzyskiego”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Poznaj historię •

• Odkryj magię

Witamy na zamku

Welcome to the castle

Zamek Krzyżtopór w Ujeździe jest zabytkiem klasy międzynarodowej, wyjątkowym, chociaż mocno zniszczonym. Oglądając z bliska, aż trudno uwierzyć, że budowla ta (przed powstaniem Wersalu, największa siedziba magnacka w Europie) świadcząca o bogactwie i potęgze właściciela, przetrwała w pełnej krasie tylko 11 lat. Mimo tak krótkiego okresu świetności, ruiny Zamku Krzyżtopór długo jeszcze będą budzić zachwyt i zdumienie.

Ujazd to bardzo stara osada położona w gminie Iwaniska, powiat Opatów. Słynęła kiedyś z hodowli koni, które tu ujeżdżano – stąd nazwa miejscowości.

The Krzyżtopór castle in Ujazd is a unique, although derelict, monument of international class. Looking at the picturesque ruin at close range it is difficult to believe that the building, which was the largest magnate's residence in Europe before the erection of the Palace of Versailles, survived in all its glory for only 11 years. Despite this short period of its glory, the ruins of the Krzyżtopór Castle will arouse admiration and astonish the visitors for many years to come.

Ujazd is a very old settlement situated in the district of Iwaniska, Opatów Poviast. It was once famous for horse breeding (horses were broken in there and hence the name of the village).

W latach osiemdziesiątych jeden z bardziej poczytnych autorów literatury popularnej w USA James A. Michener wydał powieść pt. „Polska”. Jest to opowieść o całkowicie fikcyjnych rodach magnackich, szlacheckich i chłopskich umiejscowiona na tle historii Polski od średniowiecza po pontyfikat Jana Pawła II. Wśród kolejnych epizodów przedstawione są dzieje Krzyżtoporu i rodu Ossolińskich w związku z potopem szwedzkim. Choć są całkowicie nieprawdziwe, a autor wprowadza fikcyjne postacie, to całość świadczy o atrakcyjności miejsca i niezwykłości historii, zarówno budowli jak też rodu inwestora.

♦♦♦

In the 1980s one of the well known American writers, James A. Michener, published a book entitled “Poland”. It is a story of fictional houses of nobles and peasants, set in the history of Poland since the medieval to pope John Paul II pontificate. Krzyżtopór castle and the Ossoliński family’s tales in relation to the Swedish invasion are present in the main plot of the book. Although the story is completely fictional and the author introduces fictional characters, it is proof of the building’s and family’s vivid history.

Wiosenny świt nad zamkiem Krzyżtopór.

Spring dawn over the Krzyżtopór castle.

Zachód słońca przy bastionie Korona.
Sunset at the bastion "Crown".

Złote jesienne popołudnie w zamkowych ogrodach.
Golden autumn afternoon in the castle's gardens.

Wiosenne kwiaty na bastionie Korona.
Spring flowers at the bastion "Crown".

Strona 23: Krzyżtopór wiosną 2010 r.
Page 23: Krzyżtopór in the spring of 2010.

Poznaj historię •

• Odkryj magię

Magia symetrii

Magic of symmetry

Obronny zamek został wzniesiony na nietypowym planie – wpisanej w pięciobok bastionowej fortyfikacji. Pałac, fortyfikacje i ogród – trzy główne elementy założenia – zostały powiązane osiowo. O projektancie niestety nic nie wiadomo, ale prawdopodobnie jest to włoski architekt Lorenzo Senes (Laurentius Senes, Muretto de Sant in Gryzonia). Istnieje hipoteza, iż zamek projektowany był przez nieznanego z nazwiska, ale znakomitego architekta, przy ograniczeniu roli Senesa do prowadzenia prac budowlanych.

The construction plan of this defensive castle is unique – it comprises a bastion inscribed in a pentagon. The palace, fortifications and a garden – three main elements of the complex – were connected axially. According to some research documents constructor of the castle was the Italian architect Lorenzo Senes (Laurentius Senes, Muretto de Sant in Gryzonia). It is suspected that the castle was designed by an unknown yet superb architect while Senes remained responsible merely for the supervision of the construction works.

Panoramy zamkowego dziedzińca zimą i wiosną.

View of the courtyard in the winter and spring.

Dziedziniec (teren wewnątrz murów zamkowych) ma kształt trapezu z budynkiem bramnym na osi. Największe wrażenie sprawia elewacja zamykająca dziedziniec od północy. Rozdziela ją wąski korytarz wiodący do niezwykle, eliptycznego dziedzińca. Był on niegdyś brukowany i otoczony otwartymi galeriami przejazdowymi, po których zachowały się kamienne odboje, po których zachowały się kamienne odboje. Na dziedzińcu tym odbywały się koncerty, a być może również przedstawienia teatralne. Muzyki słuchano z okien balkonu I piętra, gdyż akustyka tego miejsca była znakomita.

♦♦♦

The main courtyard assumed the shape of trapezium and had an axially situated gate building. The façade closing the courtyard from the north makes the biggest impression on the visitors. It is divided by a narrow corridor leading to an unusual, elliptic courtyard. In the past, the courtyard was paved and surrounded by open galleries, the remains of which are still to be admired. Concerts and theatre plays were performed in the courtyard. Music was listened to from the balcony windows on the first floor as the acoustics was great.

Panorama z widocznym dziedzińcem głównym i eliptycznym.

W 2010 r. od badania dziedzińca rozpoczęły się prace archeologiczne na terenie Zamku Krzyżtopór.

View of the main and ellipse courtyard.

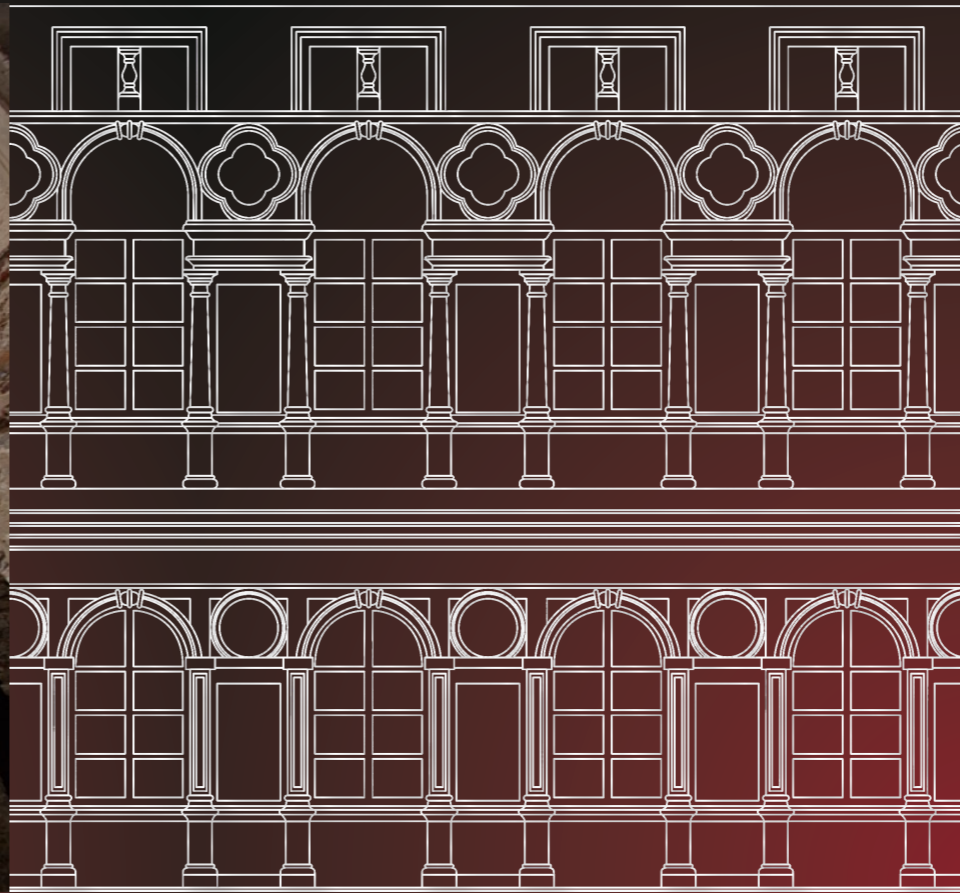
Archeological research at the Krzyżtopór castle began within the courtyard in 2010.

Strony 40 - 41: Fasada palacu widziana z dziedzińca eliptycznego.

Pages 40 - 41: The façade of the palace – a view from the elliptic courtyard.

Fasada pałacu otrzymała przebogąą dekorację malarską i rzeźbiarską, której pozostałości są ledwie dostrzegalne, choć nadal jeszcze czytelne. Na ścianach, pomiędzy oknami namalowano 40 portretów z objaśniającymi je inskrypcjami w języku polskim. Poniżej znajdowały się nisze, w których ustawiono figury alegoryczne. Portrety wyobrażały żyjących i zmarłych przedstawicieli rodziny fundatora, elitę magnacką, szlachecką i wojskową – wybitnych obrońców ojczyzny. Przedstawiono tu też osoby związane przyjaźnią z rodem Ossolińskich. Nie była to zatem typowa genealogia rodu. Sportretowane osoby stanowiły symbol ojczyzny reprezentowanej przez związane z fundatorem postacie, rodzaj złotej księgi rodu Ossolińskich. Każdy napis kończy się nieodmiennie tym samym wersem: „w honor domu ich i pamięć”. W zamierzeniach fundatora Krzyżtopór miał się stać nie tylko siedzibą rodu, lecz także swoistą strażnicą wiary i polskości, miejscem spotkań licznych rzesz społeczności szlacheckiej, dla których to spotkań architektura stwarzała odpowiednią oprawę.

The palace's façade had rich ornamentation, both painted and sculpted, the remains of which are barely visible, however, in some parts still clear. On the walls between windows there were 40 portraits painted with descriptive inscriptions in the Polish language. Underneath, there were recesses with allegorical figures. The portraits presented both living and deceased members of the landlord's family as well as elites of nobility, gentry and army – outstanding defenders of the fatherland. There are also personas who were friends with the family of Ossolińscy, therefore all the portraits did not show a typical genealogy of the family. All the people depicted constituted a symbol of the State represented by figures connected with the castle's founder. We may say it was a kind of a olden book of the Ossolińscy family. Each inscription finishes with the same line: "in honour of the house and in memory". It was the founder's wish that the Krzyżtopór castle became not only the family's residence but also a watchtower of faith and Polish identity, a meeting place of a proper architectural setting for numerous groups of gentry and nobility.

Plener fotograficzny „Nocne oświetlenie zamku 2009” zorganizowany przez Stowarzyszenie Fotograficzne CKfoto.pl oraz Instytucje Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe.

„Night illumination of the castle 2009” open air photography exhibition at the Krzyżtopór castle organized by the Photographic Association Ckfoto.pl and the Cultural Institution Krzyżtopór Castle in Ujazd.

Po bokach zamkowego dziedzińca wznoszą się oficyny, które mają jeszcze dwie kondygnacje naziemne i jedną podziemną. Dostęp do nich istnieje dzięki wydłużonym pochylniom zwany poternami. Na obu końcach obydwu skrzydeł bocznych wyrastają wieżowe pawilony. Na ich elewacjach zachowały się resztki dekoracji – fryzy, gzymsy, boniowania.

Parter i I piętro oficyn pełniły zapewne funkcje mieszkalne. Dziś są to długie otwarte sale, w których zachowały się tylko ślady niektórych ścian działowych. Jednakże zauważyć można przewody komińowe wiodące do istniejących tu wcześniej kominków lub pieców ogrzewających pomieszczenia. Nie wiemy niestety, komu miały służyć pokoje ulokowane w oficynach: w których ongiś mieszkała służba, zaś gdzie umieszczani byli goście.

◆◆◆

On the sides of the courtyard, there are strongholds which have two storeys above the ground level and one underground. They can be reached by elongated ramps. At the end of both side wings, there are tower pavilions with some traces of old ornaments – friezes, cornices and bossage.

The ground and first floors of the strongholds comprised living quarters. At present, there are long, open rooms with some traces of partition walls. There are also visible flues leading to the formerly existing fireplaces or heaters. Unfortunately, the function of the rooms located in strongholds (which of them were used by servants and maids and which by guests) remains unknown.

Strona 52, 53: Podziemia oficyny wschodniej.

Page 52, 53: Undergrounds of the east stronghold.

Bastion Szary Mnich podobnie jak położony po przeciwnej stronie wjazdu bastion Smok, posiada nasyp (nadszaniec) umożliwiający ustawienie solidnej baterii dział oraz umieszczenie oddziału strzelców. Tu też, u stóp muru kurtynowego, po prawej stronie bramy wjazdowej, można zobaczyć krawędź płyty skalnej, na której stoi cały zamek.

◆◆◆

The bastion called in the oldest plan drawn by Dahlberg the Grey Monk, similarly to the bastion situated on the opposite side of the entrance and called the Dragon, has a rampart which facilitated the location of heavy cannons and a section of riflemen. At the foot of the castle's curtain wall, on the right hand side of the entrance gate, one can see an edge of a rock slab on which the entire castle is situated.

Widok na zamek z ogrodów. Widoczny Wysoki Bastion i bastion Korona.

A view at the castle's High Bastion and the Bastion "Crown" from the gardens.

Poniżej: Panorama zamku z bastionu Szary Mnich.

Wieża oficyny przy bastionie Oto Dla Ciebie, fotografowana zimą.

Below: A view at the castle from the Bastion "Here Is Something For You".

The stronghold's tower at the Bastion "Crown" (winter).

◆◆◆

Od 1997 r. na terenie Krzyżtopóru odbywają się turnieje rycerskie organizowane pod patronatem Marszałka Województwa Świętokrzyskiego, Wojewody Świętokrzyskiego, Starosty Opatowskiego i Wójta Gminy Iwaniska. W 2010 roku, w trakcie dwudniowej imprezy widzowie mieli okazję zobaczyć dawne techniki walki. Ukoronowaniem turnieju była inscenizacja bitwy pod Klusznym, w której udział wzięli prawie wszyscy jego uczestnicy. Podziwiać można było szarżę husarii, salwy artyleryjskie, walki grup wojsk i indywidualne pojedynki. Nie tylko miłośnicy siedemnastowiecznych militariów, z nie narzekali na brak atrakcji. Pokaz zorganizowany został z rozmachem i dbałością o zgodność z prawdą historyczną. Nowością dla stałych bywalców krzyżtopórskich inscenizacji była zmiana miejsca turnieju. Do tej pory odbywał się on na zamkowym dziedzińcu. Tym razem organizatorzy przenieśli go poza mury, na teren dawnych ogrodów. Rozwiązanie to spotkało się z dużym uznaniem widzów, którzy mieli teraz możliwość podziwiania walk z różnych miejsc. Piknikowa atmosfera sprzyjała dobrej, rodzinnej zabawie.

◆◆◆

Since 1997, Krzyżtopór has been holding knight tournaments, under the patronage of local authorities. In 2010, during the two day event spectators could see knights' bouts and fighting techniques. The recreation of Kluszyn battle, in which almost all participants took part, was the crowning of the event. Charge of the famous Polish Hussars, artillery barrage, army groups fighting and duels were admired by the spectators. Not only 17th century military enthusiasts were satisfied. The event was prepared with a flourish and utter devotion to historic details. That year's event was held in a different location. While it used to take place on the castle courtyard, this year saw it outside the castle walls. This change was greeted with much enthusiasm by the audience, which then had the opportunity to view the battle from different angles. Atmosphere of a family picnic allowed much delight.

Poznaj historię •

• Odkryj magię

W okolicy

Neighbourhood

Ziemia Opatowska to najdawniej zasiedlona część Województwa Świętokrzyskiego. Tu znajdują się niezwykle, choć niewielkie i mało znane, miejscowości: Opatów z kolegiatą i szlakiem podziemnych korytarzy, Szydłów otoczony średniowiecznymi jeszcze murami, Klimontów z prześliczną, manierystyczną kolegiatą, Koprzywnica - ważny ośrodek Szlaku Cystersów i wiele innych. Żyzne pola położone na słonecznych wyżynach spływają łagodnymi stokami ku dolinom wielkich i małych rzek, tworząc trasy turystyczne i spacerowe dostępne dla każdego. To miejsca piękne, ciche i spokojne, czarowne i magiczne.

Ziemia Opatowska ("Appot's land") was the first populated part of Świętokrzyskie Province. Small, yet extraordinary towns lie there. Opatów, with its collegiate and underground corridors; Szydłów, surrounded with medieval walls; Klimontów with a beautiful collegiate; Koprzywnica, which is an important point on the Cyster monks' trail and many more. Fertile fields on sunny uplands fall in gentle slopes into the valleys of both big and small rivers, thus creating paths within everyone's reach. Those are places of peace, serenity and tranquility. Both magical and mystical.

Przepiórow.
Przepiórow.

Strona 101: Malownicze pejzaże gminy Iwaniska.

Page 101: Picturesque landscapes of Iwaniska.

Ossolin.
Ossolin.

Park w Plancie.
Park in Planta.

Strona 102: Panorama kościoła pw Św. Katarzyny Aleksan-
dryjskiej w Iwaniskach.

Panorama Iwanisk z kościelnej wieży.

Page 102: St. Catherine of Alexandria Church in Iwaniska.

Iwaniska - a view from the church tower.

Panorama rynku w Iwaniskach.

Main square in Iwaniska.

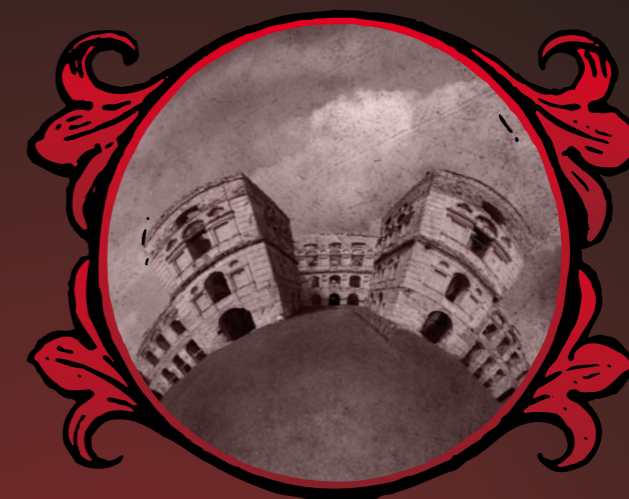

Poznaj historię •

• Odkryj magię

Kalendarium

Calendar

Jeśli uznamy, że umieszczona w lewej tablicy uszakowej stylizowana litera "W" jest hieroglifem mającym symbolizować wieczne trwanie budowli, to trzeba przyznać, że spełnił swe zadanie doskonale. Zamek przetrwał tak wiele: dwie dynastie i czterech władców elekcyjnych, kilkunastu właścicieli, grabieże i pożary, wojny poczynając od potopu szwedzkiego po II wojnę światową, wszystkie powstania narodowe, a w końcu kiepskie rządy PRL-u. Ważne jest także to, że mimo zniszczeń i uszkodzeń miejsce to istnieje nadal i powoli, systematycznie wraca do życia, badane, zabezpieczane i rewitalizowane. Nie wiemy jakie siły działały chroniąc i opiekując się zamkiem, ale przyznać trzeba, że były potężne.

Assuming that the embroidered letter W is a symbol of wishful waiting while weary workers will work out the renovation process, one has to admit, it fits perfectly. The castle survived two dynasties and four king-elects, dozens of owners, plundering, fires, wars beginning with the Swedish invasion, till the World War, all national uprisings and finally the PRL authorities. Despite damage this place still exists, and slowly, yet steady, comes back to life, researched, protected and revitalized. One might wonder what strong forces took custody over this castle.

